

Brezovački, dakle, upotrebljava sva moguća sredstva kako bi pomoću jezika dobio što plastičnije primjere prikazivanja karaktera, socijalnih razlika⁴ i razlika po podrijetlu (djetići), kako bi mu dijalog bio što življi, sočniji. Uspjeh »Matijaša Grabancijaša dijaka« i održavanje na repertoaru pokazuje da je u tome uspio, iako djelo nema osobite umjetničke vrijednosti.

To, nadalje, dokazuje da je autor dviju najboljih kajkavskih komedija bio dobar opažač, da je znao uočiti jezične i dijalektalne različitosti i da je umio s njima suvereno baratati.

Važna je činjenica da on, kao kajkavac, upotrebljava štokavski govor — djelomično u »Matijašu« ili potpuno u dvjema pjesmama — i po tome je preteča kajkavaca iliraca.

Trebalo bi, dakle, učiniti troje:

1. dati potpun opis svih jezičnih elemenata u djelima Tita Brezovačkoga, različitih kajkavizama i štokavizama, starih i onovremenih, i tako dobiti uvid s kakvim jezičnim materijalom Brezovački operira;

2. proučiti od detalja do detalja kakvu funkciju u njegovu stilu, izrazu, karakteriziranju, dijalogu, monološkim izlaganjima i sl. imaju pojedini od tih elemenata, kako pisac pojedine od njih stilistički vrednuje;

3. trebalo bi istražiti kakav je odnos Brezovačkog, njegovo mišljenje i shvaćanje o vrijednosti kajkavštine i štokavštine; je li za njega štokavština samo sredstvo za stilističke ciljeve ili ima elemenata koji bi mogli govoriti o nekim idejnim pretpreporodnim shvaćanjima o ulozi i proširenosti štokavštine.

Ovako kratak referat ne može, dakako, riješiti sve te zadatke, ali može pokazati da su oni vrijedni da se obrade.

KAKO SE PIŠU I ŠTAMPAJU »STANDARDNI REČNICI«?

Ante Muljačić

(Svršetak)

nalazi se:
bogatyř' m. div, hrabar čovjek

bolván m. tikvan

pravilno je:
bogatyř' m. 1. junak ruskih bilina
2. čovjek velikog rasta,
hrabar, snažan i sportski razvijen
bolván m. 1. balvan
2. drveni ili kartonski kalup za kape i maske
3. (prenos.) tikvan
4. preparirana, sačuvana životinja

⁴ Štokavski nikad ne govore osobe koje predstavljaju prosjek, standard, nego uvijek »više« ili »niže« po socijalnom podrijetlu.

botvín'ja ž. hladna čorba od kvasa	botvín'ja ž. hladno ukiseljeno jelo od riba pomiješano sa stabljikom i gomoljima cikle, luka i drugog kuhanog povrća
b'ef m. predkomora	b'ef m. dio rijeke ili kanala između dvije susjedne brane ili ustave
vážnost' ž. dostojanstvenost	vážnost' ž. 1. značajnost, veliko značenje, važnost 2. ushićenost, naduvenost (o vanjskom izgledu i ponašanju)
valéžnik m. prosječna šuma; vjetrom oboreno drveće	valéžnik m. suhe grane, suho drveće, suho granje; sve ono drveće ili granje što se suši uslijed pomanjkanja sunčane svjetlosti ili loših klimatskih uslova, tj. sve ono drveće što je usahlo i leži na zemlji
valěk m. valjak	valěk m. 1. pratljača (kod pranja rublja) 2. ždrepcanik (na kolima) 3. (spec.) valjak, oblica, cilindar 4. (mor.) gornji dio vesla 5. ručna mlatilica (za industrijske biljke)
vz'ezžát' uvoziti se	vz'ezžát' 1. ulaziti kroz ili u nešto 2. popeti se, uspeti se 3. nehotice upasti nogom u nešto
viktorína ž. zagonetka	viktorína ž. igra na odgovore i pitanja (bilo usmena ili pismena)
višněvyj sad višnjak	višněvyj sad višnjak
vlast' imúšćie vlastodršci	vlast' imúšćie vlastodršci (ovaj izraz upotrebljava se samo u ironiji)
vlópat'sja zaplesti se; zaljubiti se	vlópat'sja 1. dospjeti, naći se (nehotice) 2. naći se u neugodnom položaju zbog greške 3. zaljubiti se
vnakídku (nar.) ogrnuti nešto	vnakídku prebacivši na ramena ne stavljajući ruke u rukave
vnušénie s. sugestija	vnušénie s. 1. sugestija 2. moralna pouka, prigovor
vnušitel'nyj impozantan	vnušitel'nyj 1. sposoban da ulijeva nešto stvarajući uvjerljiv utisak 2. impozantan
vódnik m. brodarac	vódnik m. radnik vodnog transporta
vonjúčka ž. američki tvor	vonjúčka ž. 1. američki jazavac (koji neugodno zaudara) 2. smrdljiva biljka 3. (vulg.) čovjek koji smrdi
voskurít' okaditi	samo u izrazu: voskurít' fimiám uzvisiti, pohvaliti nekoga
vspoít' othraniti, odgajiti	vspoít' 1. hraneći mlijekom, odgojiti (dijete, životinju, pticu) 2. othraniti, odgojiti
vspyl'čivyy prgav, ljutit	vspyl'čivyy nagao (koji brzo plane)
vstrěpka ž. gradnja	vstrěpka ž. 1. kazna, strogi ukor popraćen psovka, tučom 2. (prenos.) duševni lom uslijed silnog uzbuđenja i neprijatnosti
vstrjáska ž. gradnja, potres, šok	vstrjáska ž. 1. duševni lom 2. kazna, strogi ukor

vyrubát' sjeći, posjeći, izrezati	vyrubát' 1. podići nešto i tresti, 2. sjeći, rezati, dubiti 3. vaditi (ugljen) 4. klesati (iz kamena)
výručka ž. opasavanje; pazar, prihod	výručka ž. 1. zamjena (uz jamstvo) 2. pomoć, izvlačenje (iz teške situacije)
óčerk m. esej, ogled	óčerk m. 1. crtica (književno ili publicističko djelo) 2. esej, ogled
očerkíst m. esejist	očerkíst m. pisac (žurnalist) crtica koji opisuje istinite događaje iz života
gabarít m. profil	gabarít m. 1. krajnji vanjski obrisi predmeta (vagona, mašina, sprava, aparata i t. sl.) 2. razmjer, veličina nečega. 3. razmak, udaljenost od željezničkih tračnica do određene linije, tačke, na čijem je prostoru zabranjena svaka gradnja
gabarítnye voróta tovarni profil	gabarítnye voróta specijalni okvir, mjera, koja služi za praktično provjeravanje dozvoljene udaljenosti (u širinu i visinu) kod prometnih mjesta radi slobodnog prolaza vlakova
gorihvóstka ž. crvenperka	gorihvóstka ž. ptica iz porodice vrabaca sa rídecrvenim repom
gorn m. rog; kovački viganj	gorn m. 1. peč za taljenje metala ili za pečenje keramističkih proizvoda, 2. kovački viganj, 3. donji dio domenske peći 4. truba (duvački instrument).

Iz ovih konkretnih podataka jasno se vidi neadekvatnost u značenju riječi, a također se iznose i krupne pogreške kojih ovaj »Standardni rečnik« ima u ne malom broju jer, kako smo već ranije spomenuli, obrađeno je detaljno samo šest slova.

Uza sve ove nedostatke i greške što smo ih naveli, ovaj »Standardni rečnik« ima još grešaka, propusta i omašaka. Tako pri biranju riječi sastavljači ovog Rječnika nisu sretno izabirali one riječi koje su neophodno potrebne u živom govoru i u lijepoj književnosti. U rusko-srpskohrvatskom dijelu »Standardnog rečnika« ne nalaze se ove najobičnije riječi: bábuška baka, bestáktnost' netaktičnost, bestáktnyj netaktičan, bestarifnij bestarifni (besplatan), béstija okretan lopov, varalica, váza vaza, vazelín vazelin, val bedem, ballást balast, ballístika balistika, pavlín paun, paděž zarazna bolest od koje stoka crkava, paž paž, podmýt' izmiti, oprati, carévna princeza, carévich princ, caríca carica, cemént cement, cementírovat' cementirati, cedílka sito (maleno), cápat' hvatati, grepsti, itd. Čak pridjev *važan* ne nalazi se ni u rusko-srpskohrvatskom ni u srpskohrvatsko-ruskom dijelu ovog »Standardnog rečnika«. Pa u vezi s tom riječju nema najobičnijih fraza u tom Rječniku, kao: važnyj voprós — važno pitanje, važnoe otkrýtie — važno otkriće, važnaja rol' — važna uloga, itd. Također se ponekad naide, i to bez ikakvog reda i razloga, i na neku sasvim suvišnu frazu ili stih. Tako u rusko-hrvatskom dijelu kod

riječi boéc ubacuje se Ljermontovljev stih: ruká bojčov kolót' ustála. Zašto to? Koliki bi opseg imao takav rusko-srpskohrvatski rječnik kad bi se od svakog značajnijeg ruskog pisca iz njegovih literarnih tvorevina: pjesama, novela, pripovijedaka, romana i drama, ubacivao poneki stih ili fraza?

U ovom Rječniku ima i djelomično pogrešnih jezičnih tumačenja. Na stranici 412. u srpskohrvatsko-ruskom dijelu Rječnika stoji: akcentovati — podčerkivat', akcentírovat'. Drugi oblik koji Rječnik nosi — akcentírovat' potpuno odgovara našem — akcentirati, dok prvi oblik podčerkivat' nema značenje — akcentirati, tj. staviti, označiti akcent na odgovarajući slog neke riječi, već ima druga značenja, i to: 1. potcrtati ili podvući neku riječ u tekstu olovkom ili tintom, 2. istaknuti neku riječ u rečenici ili govoru, 3. zasebno odijeliti nešto od nečega. Dalje, nailazimo i na ovakve slučajeve. U rusko-srpskohrvatskom dijelu ovog Rječnika na str. 97. stoji: kon' m. konj, a na str. 113. stoji: lóšad' ž. konj. Onaj koji se služi ovim »Standardnim rečnikom« sigurno će povjerovati da oba ova sinonima može upotrijebiti i u ruskom govoru. Jedino će ga malo zbuniti dva različita roda (kon' m., lóšad' ž.) pa može s obzirom na čisto gramatičke rodove pomisliti: kon' (m.) je mužjak, a lóšad' (ž.) je ženska, što je u stvari sasvim pogrešno. Sastavljači »Standardnog rečnika« mogli su malo savjesnije da obrade te pojmove. Lóšad' se upotrebljava u živom ruskom govoru i za mužjaka i za ženku, dok kon' je poetskoknjiževna riječ za mužjaka i za ženku, a upotrebljava se kao opći pojam u ruskom jeziku.

Na žalost, u vezi s ovakvim radom sastavljača na ovom »Standardnom rečniku« naišli smo i na takav slučaj da sami sastavljači proturječe sebi. Ova proturječnost je očita na str. 9: alkát' žednjeti, biti žedan, žudjeti za nečim. dok (od istog glagola alkát') aktivni glagolski pridjev sadašnji álčuščij prevode — koji ima prohtjev za jelom, gladan, koji žudi za nečim. Svakako. poistovetiti »žednjeti, biti žedan« sa »koji ima prohtjev za jelom, gladan«, to nije jedno te isto. Iz ovoga se još vidi, da budemo blagi, i njihova krajnja nehajnost i aljkavost pri radu, jer glagol alkát' je arhaizam, što oni u ovom Rječniku ne označuju, i ima značenje samo u književnom jeziku: silno željeti. Prvobitni oblik tog glagola (alkát') imao je značenje: osjećati glad.

Na kraju moramo još naglasiti i ovo. Jedan od krupnih nedostataka u ovom »Standardnom rečniku« jest i taj što glagoli nemaju oznake za vid, a također nemaju oznake, odnosno kratice za prelazne i neprelazne glagole.

Svrha je ove naše ocjene da se isprave razne omaške, nepravilnosti i greške, jer bi jedino na taj način ovaj »Standardni rečnik« postao standardni u svom punom smislu značenja. Stoga apeliramo na sastavljače Rječnika da se izda novo, drugo popravljeno izdanje »Standardnog rečnika«. Po našem mišljenju jedino novo popravljeno izdanje može da odgovori svojoj svrsi, jer ovaj »Standardni rečnik«, kakav je sada u svojoj biti, nosi više štete nego koristi. Nadamo se da će ove naše konkretne primjedbe, zamjerke i

upute sastavljači »Standardnog rečnika« uzeti s puno pažnje na razmatranje. te da će doista pristupiti marljivijem i savjesnijem radu na izdanju novog rječnika koji bi doista udovoljio novim suvremenim leksikografskim i pedagoškim metodama.

OSVRTI

RJEČNIK NAJMLAĐEG JUŽNOSLAVENSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA

Rečnik na makedonski ot j a z i k , sv. I, A—N (ćirilicom), Skopje 1961. Izrada: Institut za makedonski jezik; urednik Blaže Koneski; sastavljači: Todor Dimitrovski, Blagoja Korubin, Trajko Stamatovski. Izdanje: Izdavačko pogužeće »Prosvetno delo« — Skopje. Tisak: Univerzitet-ska tiskara — Skopje.

Politički i nacionalni preporod makedonskog naroda omogućio je da makedonski narod doživi i veliki kulturni preporod. Uzajamna povezanost tih činilaca bitna je oznaka velikog, skokovitog napretka što ga svakodnevno pokazuje makedonska praksa. Makedonska kultura, stara čitav jedan milenij, mlada je po svojoj obnovi, ali dorasla i srasla u opću našu kulturu kao njen posebni, ali neraskidivi dio.

Trebalo je znatnog napora mnogih pregaralaca da se započne obnova i da se u kratko vrijeme izvrši veliki preobražaj. I politički i nacionalni i kulturni razlozi u općedruštvenim razmjerima tražili su adekvatan izraz na jeziku društvene sredine, realni jezik realnoga društva.

Makedonski jezik živio je u makedonskom narodu, ali makedonski jezični izraz kao općenacionalna kulturna i komunikativna svojina makedonskog naroda tek je u ovo naše vrijeme dobio, u riječi i pismu, oblik općenacionalnog književnog jezika, zajedničkoga kulturnog dobra za sve Makedonce.

Početak rada na modernom oblikovanju makedonskoga književnog jezika bio je »Makedonski pravopis« (izdan 1946), zatim se pišu gramatike prema raznovrsnoj svrsi i namjeni i. konačno. R j e č n i k m a k e -

donskog jezika. Kako u Predgovoru ističu njegovi izdavači, »pojavom ovog rečnika završava se jedna etapa u proučavanju makedonskog književnog jezika«. Prema podacima u samom rječniku prva knjiga sadrži 29.359 riječi-natuknica. Nema podataka koliko će takvih knjiga obuhvaćati rječnik, ali sudeći po broju obuhvaćenih slova (A — N, tj. 17 slova makedonske ćirilice) i onih što se još moraju obuhvatiti (O—Š, tj. 13 slova — sa nj se ne počinje nijedna makedonska riječ), može se pretpostaviti da će se rječnik sastojati od dvije knjige približno istog formata. To znači da je u makedonskom književnom jeziku već sada registrirano oko 60.000 književnih riječi. Nisu još sve postale općeknjiževne, jer su mnoge uzete iz dijalekatskih zbirki i neposrednim prikupljanjem na terenu, ali je sigurno da će i mnogo od njih dužom upotrebom naći svoju stalnu primjenu u književnom jeziku. To je i najsigurniji put obogaćivanja književnog leksika u književnim jezicima u nastajanju. Uostalom, veza s govornom bazom i iskorištavanje leksičkog fonda te baze uvjet su i za postojanje i za društvenu funkciju koju treba da vrši književni jezik. Društvena funkcija treba da bude prva i glavna njegova značajka.

Rječnički dio prve knjige Makedonskog rječnika obuhvaća 510 strana dvostupačnog teksta sitnoga sloga. Ispred rječničkog dijela nalazi se »Predgovor« na četiri strane, najprije na dvije strane na makedonskom jeziku, a onda na dvije strane u hrvatskosrpskom prijevodu. Zatim su na četiri strane »Objašnjenja«, opet na dvije strane na makedonskom jeziku i na dvije strane u hrvatskosrpskom prijevodu. Napokon su na jednoj strani kratice gramatičkih i lingvističkih termina.